

De Hark in de Zuidnederlandsche Dialecten (1)

door J. L. PAUWELS,
Leeraar aan het Koninklijk Atheneum te Elsene.

In de eerst door de Zuidnederlandsche Dialectcentrale uitgezonden brochure A-M vroegen we op bl. 34 naar de namen van *hark* (subst.) en *harken* (w. w.). In lijst n^r 2 vroegen we onder n^r 13 meer bepaald naar de « *houten hark* (om hooi of droge bladeren samen te rapen, Fr. *râteau*) » (2).

Uit de inzendingen blijkt dat bijna overal slechts één woord bekend is voor de houten en de ijzeren hark. Wil men meer bepaald de « houten » hark aanduiden, dan zet men eenvoudig het adj. *houten* voor de algemeene benaming : aldus *houten rake(l)*, *houten reek*, *houten gritsel*, *houten rijf*. Tamelijk veel in gebruik zijn ook de composita met *hooi* : *hooirake(l)*, *hooirijf*, minder : *hooireek* en *hooigritsel*. Een enkele maal werden vermeld : *stoppelrakel* (Koekelare,

(1) Dit is n^r VIII van de *Woordgeographische Studiën*, uitgegeven door de Zuidnederlandsche Dialectcentrale, bestuurder prof. Dr. L. GROOTAERS. Vroeger verschenen : I. De roode aalbes ; II. De aardappel ; III. Het nagras ; IV. De kaan ; V. Het Onze-Lieve-Heersbeestje ; VI. De bunzing ; VII. De bak- of maaltand. Zie uitvoerige opgave in *Handelingen van de Kon. Com. voor Toponymie en Dialectologie*, 1931, bl. 283.

(2) We ontvingen 113 ingevulde brochures A-M en 402 ingevulde lijsten n^r 2.

H 61 (1)), *ruggeraakle* (Aartrijke H 66), *meersch rakel* (Sercus N 151), *klaverrake* (*klovverrokke*, Wortegem, O 95); tweemaal : *schuur rakel* (Kemmel, N 117 en Sercus N 151), *kammenreek* (*kumreeëk*, Lanklaar L 422; *kemmereek*, Eisden Q 7). Een paar streken in Antwerpen en Brabant kennen verschillende namen voor de houten en de ijzeren hark : zie hierover hoofdstukken « IV : *hark* » en « V : *krah* ».

Niet minder dan een twintigtal inzenders van de brochure A-M hebben blijkbaar het Ndl. woord hark niet begrepen : 13 gaven *hak* op en 2 *houwe*, een paar *riek* en *mesthaak*, 2 *pəjos* (= Fr. pioche). Daar nu in lijst n^r 2, waar met de gegeven verklaring en vertaling verwarring met andere landbouwwerktuigen onmogelijk was, geen enkele der 402 correspondenten een dezer namen heeft opgegeven, berusten ze voorzeker op vergissing van de inzenders en krijgen ze geen plaats in onze opsomming van de benamingen van de hark in Zuid-Nederland.

I. — Raak, rakel, reek en var.

A. — Rakel, rakele.

Rakel, rakele (uitspr. *raakle*) worden gebruikt in Fransch-Vlaanderen en West-Vlaanderen. De grens tusschen *rakel(e)* ten W. en *rake* ten O. volgt ongeveer de gewone grens tusschen het West- en het Oostvlaamsch. Meer bepaald vinden we hier juist de grens terug die we vaststelden in onze studie over den bunzing (2) tusschen Westvl. *fišow*

(1) De letters en cijfers bij de plaatsnamen verwijzen naar de kaart van G. G. KLOEKE, bij de *Handleiding bij het Noord- en Zuidnederl. Dialectonderzoek* door L. GROOTAERS en G. G. KLOEKE, 's Gravenhage 1926.

(2) *Leuvensche Bijdragen*, XXIII, 1 en vgg. en *Meded. van de Zuidnederl. Dialectcentrale*, n^r 9.

en Oostvl. *visə* : het arrondissement Tielt en het oosten van het arr. Kortrijk hebben den Oostvl. vorm, het westen van het arr. Kortrijk is een « mischgebiet » waar West- en Oostvl. vormen naast elkaar voorkomen. Voor de hark nu strekt dit « mischgebiet » zich nog een weinig verder uit, nl. tot Roeselare, N 38.

1. *Rakel* wordt gebruikt in Fr.-Vl. en het westen van W.-Vl. tot aan de lijn Veurne, H 84 — Diksmuide, H 108 — Ieper, N 72. Geen enkele maal komt de langere vorm *rakele* in dit gebied voor, tenzij sporadisch vlak bij de oostelijke grens. Daarenboven heerscht de korte vorm *rakel* op de kust, van Oostende, H 16 tot aan de Holl. grens.

2. *Rakele*, de lange vorm, (uitspr. *rāklə*) wordt gebruikt ten O. van de lijn Veurne-Diksmuide-Ieper .

De vormen *rakel* en *rakele* bezetten dus elk wel afgebakende eigen gebieden. Alleen in het « mischgebiet » Kortrijk, N 411 ; Meenen, N 132, waar *rakel(e)* en *rake* reeds naast elkaar staan, komen oök de beide vormen *rakel* en *rakele* naast elkaar voor.

De uitspraak van de *a* van *rakel(e)* is \bar{a} , $\bar{\varphi}$, $\bar{\psi}$, *ao*, *oa*, *ou*.

B. — Raak, rake.

Voor de westelijke grens van dit gebied zie hierboven en de kaart ; de oostelijke grens loopt van Zelzate, I 165 over St-Niklaas, I 175 naar Dendermonde, I 262 en volgt van daar de Schelde tot op de taalgrens.

1. *Rake* is de gewone vorm.

2. *Raak* werd slechts zeven maal vermeld : Wingene, H 119 ; Deerlijk, O 82 ; Elsegem, O 195 ; Zaffelare, I 204 ; Laarne, I 251 ; Wetteren, I 255 en Hamme (O. VL.), I 213. Alleen in de laatste gemeente is apocope van de oude slot-*e* der subst. regel ; de vorige twee liggen dicht

bij de apocope-grens ; voor de overige vgl. de afwisseling *rakel-rakele*.

De uitspraak der *a* is als voor *rakel(e)*. Korte klinker komt voor in de streek van Oudenaarde :

Rokke, d. i. *rokə* te Heurne, O 92 ; Wortegem, O 95 en Anzegem, O 182 ; ook Wingene, H 119, vermeldt *rə : kə*, gemeen volk : *rokə*. — *rōγə* te Waarschoot, I 190.

Elsegem, O 195, geeft op : *braðke* en het w. w. *braðken* ; waarschijnlijk wel een volksetymologische vervorming (bij het pret. van breken?) (1).

C. — Reek (reik).

Deze vorm komt voor in twee gebieden :

a) Het Z. O. van Oost-Vlaanderen en het W. van Brabant De grenzen zijn : de Schelde tot Dendermonde, van daar een lijn over Steenhuffel, O 67 en Ganshoren, O 174 naar Dworp, O 289 : dus ongeveer de oostelijke twee derden van vak O onzer grondkaart.

b) Een deeltje van Antwerpen en het grootste gedeelte van Limburg + den N. O. hoek van de prov. Luik : het gebied ten O. van een lijn gaande van Arendonk, K 240 over Mol, K 276 en Zonhoven, Q 1 naar de taalgrens een weinig ten W. van Tongeren.

Buiten die twee gebieden werd slechts eenmaal *reek* opgegeven, nl. door St-Truiden, P. 176 (tegenover driemaal *gritsel*).

1. *Reeke*, met slot-ə, komt regelmatig voor in ongeveer de westelijke helft van gebied a), waar normaal de oude

(1) Onder alle voorbehold vermelden we een vorm opgegeven door een corresp. uit Kruishouten, O 84 : *øilá : ə* (= *krabərəkə*). Is deze opgave juist, dan hebben we hier *r > l* ontwikkeling ; we lezen *øjlá'ə < øjra'ə* = hooirake ; de *k* is een soort van stemband-occlusief geworden.

slot-*e* der subst. bewaard wordt. Overal elders werd deze *a* geapocopeerd. Slechts Siht-Maartensvoeren, Q 247, vermeldde ook *réke* (« Fransche » schrijfwijze van den corresp.?)

2. *Reek* : de gewone vocaal is \bar{e} , \bar{e} , \bar{e} of dipht. $\bar{e}j$, $\bar{e}j$, $\bar{e}j$, soms geopend tot $\bar{a}j$ op enkele plaatsen in Limburg en Luik, soms, doch zelden, gesloten tot \bar{i}° . In het zuiden van O.-VI. (het westelijk gedeelte van gebied *a*), wordt de vocaal verkort en treffen we *rikə*, *rekə* aan ; te vergelijken : de verkorting *rokə* in het naburige *rakegebied*. Ook Baasrode, I 260^a gaf *rĕk* op.

* * *

Raak, *rake*, *rakel*, *rakele*, *reek*, *reik* hooren blijkbaar bij hetzelfde grondwoord.

Raak, *rake* is mnl. *rake*, os. *raka*, ags. *racu* ; — ablautend hiermee is *reek* (*reik*), mnl. *reke* (*reike*), os. *reka*., ohd. *rehho*, got. w. w. *rikan*. Bij KIL. : *raecke*, Flandr. j. *reke*, *rastrum* et *rutabulum*, *sarculum* ; — *reke*, *reecke*, *regghe*, Flandr. Holl. Fris. j. *grietsel*, *pecten*, *rastellum* ; — *reycke*, *vetus rastellum*. — PLANT. : *reecke* oft *gritsel*, un *rasteau* pour *rasteler le foin*, *pecten*, *rastellum*.

Het Ndl. znw. *riek*, Mnl. *riec*, *rieke*, is niet met *rakel(en)* verwant, zeggen FR. V. W. en VERC., waarschijnlijk wegens het vocalisme. Doch het vocalisme van *reek* in Zuid-Ned. schijnt ons evenmin altijd uit mnl. *reke*, ohd. *rehho*, got. *rikan* te verklaren ; het hoort veeleer bij mnl. *reike* (of *rijke*?), en zou in geval van regelmatige ontwikkeling op een wgerm. \bar{i} of *ai* teruggaan . Het schijnt ons dus toe dat op grond van het moeilijke vocalisme alleen Ndl. *riek* niet noodzakelijk dient gescheiden te worden van *raak*, *reek*. De spelling van onze meestal ongeschoolde correspondenten laat ons niet toe telkens vast te stellen waar ons woord *reek* (of *reik*, *rijk* ?) wel en waar niet kan teruggaan op

mnl. *reke* en we wagen het dus niet onze veronderstelling verder uit te werken. Het is echter wel zeker dat *reek* en *riek* ten minste elkaar hebben beïnvloed. Te Tongeren b. v. beteekent *rik* riek en hark.

Het is vreemd dat DE BO alleen *rakel* vermeldt en niet het ongeveer even vaak voorkomende *rakele*. Volgens het MNL. WDB. komt het m. znw. *rakel* niet voor in het mnl., (ook bij KIL. ontbreekt een znw. *raeckel*; wel vermeldt hij het w. w. *raeckelen*), doch wel een vr. znw. *rakele*, waarschijnlijk benaming van een voorwerp met ijzeren punten, b. v. een hek, waarmede de toegang te water kan worden afgesloten. Het vr. geslacht is echter, zegt het MNL. WDB. een bezwaar om het met **rakel* voor identisch te verklaren. Blijkens ons Westvl. *rakele* kan dit mnl. *rakele* dus wel degelijk met *rakel* identisch zijn.

Waarschijnlijk zijn de subst. *rakel*, *rakele* uit het w. w. *rakelen*, frequentatief van *raken* (mnl. *rāken*, openscheuren, bij subst. *rake*) ontstaan en niet omgekeerd w. w. *rakelen* uit het diminutief *rakel* < *rake*. Immers een aantal plaatsen met subst. *rake* hebben het w. w. *rakelen* i. p. v. *raken*, harken. *Rakel* is niet noodzakelijk een latere verkorting uit *rakele*; dit kan even goed een later verlenging zijn van den verbaalstam *rakel* (m.). Deze verlenging ging dan echter niet altijd gepaard met verandering van geslacht; immers in zoo ver we konden vaststellen uit de gegevens van enkele corresp., die een lidw. bij *rakele* voegden, is dit subst. gewoonlijk M. en niet V. Beide vormen kunnen trouwens afzonderlijk uit *rakelen* ontstaan zijn.

II. — Rijf.

Rijf bezet de groote noord-westelijke helft van de prov. Antwerpen, een klein stukje van N. W. Brabant en het grootste gedeelte van het Land van Waas. De zuidelijke

grens van dit gebied loopt van Turnhout, K 237 naar Mechelen, K 330, Steenhuffel, O 67, Hamme, I 213 en Zuiddorpe (Zeeland), I 167. Over de Holl. grens vinden we waarschijnlijk eengroot *rijf*-gebied dat zich over gansch Zeeuwsch-Vlaanderen moet uitstrekken daar Aardenburg, I 125, ook *rive* opgaf.

Buiten dit gebied werd *rijf* opgegeven door : a) Boortmeerbeek, P 15, naast *gritsel* ; de corresp. schijnt echter niet zeker van zijn stuk, want hij zet een vraagteeken achter *rijf*, b) Scherpenheuvel, P 34^a ; c) Gent, I 241 (naast *rake*) ; d) Deinze, O 14 (naast *rake*). We staan sceptisch tegenover deze laatste twee vormen ; ze zullen wel ingevoerd zijn uit het N. O. ; immers, de inheemsche vorm zou *rijve* luiden, met bewaarde slot-*ə*.

Deze vorm *rēvə* werd vermeld door Stekene, I 171 (naast *rijf*). De rest van het gebied ligt ten oosten van de apocope-lijn van de slot-*ə*. Zeeland zegt ten W. dezer lijn normaal *rivə* (Aardenburg, I, 125), *rēvə* (Zuiddorpe, I 167).

De uitspraak der vocaal in *rijf* is \bar{e} , \bar{e} , $\bar{e}j$, $\bar{a}j$, \bar{a}^o , \bar{a} .

Rijf komt reeds in 't mnl. voor : *rive*, met de beteek. hark ; het w. w. *rijven*, harken, sedert KILIAAN.

III. — Gritsel.

Het *gritsel*-gebied omvat gansch Vl. Brabant, behalve het westen, het westelijk derde deel van Limburg en het Z. O. van Antwerpen. De westelijke grens vormt een lijn Turnhout, K 237 — Mechelen, K 330 — Brussel, P 65 — Dworp, O 289 ; de oostelijke een lijn Arendonk, K 240 — Mol, K 276 — Zonhoven, Q 1 — Lauw Q 240. Buiten dit gebied werd *gritsel* opgegeven door Lommel, K 278 en Maaseik, L 372.

De beklemtoonde vocaal is schier overal *i*, zeer zelden *e* to *ε*. Consonantische afwijkingen treffen we aan te Brussel,

P 65 : *γrišal* (locale ontwikkeling *ts* > *š*; vgl. *koets* > *kuš*, *muts* > *muš*); Outgaarden, P 154 : *γritšal*; Bruggeneinde, K 300^a : *griksel* \leq *gritsel*; St-Pieters-Jette, bij Ganshoren, O 174 : *ritsal*, w. w. *ritsələ*. Deze laatste plaats ligt op de grens van het *reek*-gebied en *ritsel* is dus een compromisvorm tusschen *reek* en *gritsel*.

Een corresp. uit Ravels, K 213 spelt *grissel*, een andere echter *gritsel*.

Het geslacht van *gritsel* in Z.-Nederl. is hier V., daar M.

Over *gritsel* lezen we in het MNL. WDB. : « *Grietele* (*griesele*, *grijtsele*), — *schele*, znw. m. ? Van *griet* ofwel van *gries*. Egge, ook hark; eig. een werktuig om zand fijn te maken. HOR. BELG., 7², 37 : *griesele*, *arpita*, vel *eegde*, *rastrum*. KIL. *gritsel*, *rastellum*, *pecten*. »

Griezel kan *gries*, bijvorm van *gruis* + suff. *-el* zijn. *Griet*, grof zand, steengruis, kwam reeds zelden voor in het mnl. De vorm *griezel* voor hark is in Z.-Nederl. onbekend (zie *grissel*? hierboven), wel komt hij voor in het Land van Kuik (WDB. NDL. TAAL).

We houden *gritsel* met *ts*-consonantisme voor oorspronkelijk. Assimilatie *ss* < vroegere *ts* ware niet te verwonderen, doch ontwikkeling *ts* < vroegere (*s*)*s*, *z* wel. Steunende op de andere woorden waarin de verbinding *ts* voorkomt, weten we dat deze ofwel oorspronkelijk is, ofwel berust op ontleening aan het hgd. of ofr. Daar we nu uit het Ndl. moeilijk de *ts* kunnen verklaren en het Zuidnederl. *gritsel*-gebied met een breede basis op het Rom. taalgebied rust en in het noorden doodloopt tegen het *rijf*- en *reik*-gebied, — *griezel* in het Land v. Kuik hoort niet noodzakelijk bij het Brab. *gritsel*-gebied, veeleer bij Oostfriesch w. w. *grīselen* : sterkdrukkend wrijven; — schijnt het ons niet onmogelijk dat *gritsel* een ontleening zou zijn aan het Waalsch.

In het Waalsch treffen we inderdaad aan *grugî* (*Dict. Wallon-Franc.* van LOBET, id. van REMACLE) = *égruger*, *réduire en poudre dans l'égrugeoir*. Bij DIEZ : *Et. Wtb. Rom. Spr.* : wall. *gruzî*, Namur : *greugî*. Bij GODEFROY in een tekst van 1484 : *grugier*. Hieruit eng. : *to grudge*, dial. var. *grutch*, *gridge* (ENG. DIAL. DICT.) De primitieve beteekenis van fr. *gruger* is « broyer, casser en petits morceaux », de beteek. « grignoter » is secundair. (SCHELER) De etym. woordenboeken (KÖRTING, DIEZ, HATZFELD en DARMESTETER, SCHELER, MEYER-LÜBKE, GAMILLSCHÉG) deelen alle de meening van GRANDGAGNAGE die *gruger* uit het Germ. doet stammen : ndd. *grusen*, ndl. *gruizen*. Het w. w. zou dus uit het Germ. (ndl. of ndd.?) door het Fr. ontleend zijn en hieruit weer door het Eng. (*to grudge*) en het Nederl. Waalsch w. w. *grugî* > Brab. **grutsen*, **gritsen* > frequent *gritselen* > subst. *gritsel*.

Ook GRIMM vermeldt een *gritzen* : knirschen, in Alemanië verspreid.

IV. — Hark.

Een klein gebied tusschen Diest-Tienen-St-Truiden gebruikt het subst. *hark* naast *gritsel* : we vonden inderdaad *herək* ≤ *yrītsəl* te Waanrode P 43 ; Loksbergen, P 47 ; Kapellen, P 97 ; Kersbeek-Miskom, P 98 ; Geetbets, P 107 ; Grazen, P 108 en Budingen, P 109. Vier van deze zeven corresp. vermeldden echter : *herək*, ijzeren tanden ; *yrītsel*, houten tanden. Waarschijnlijk kennen de andere drie plaatsen wel hetzelfde onderscheid.

In de rest van Z.-Nederl. schijnt het woord weinig of niet voor te komen. Het werd nog vermeld voor Moerbeke-Waas, I 170 : *arke* ≤ *rake* ; Torhout H 116 : *arke* ≤ *raakle* ; Deinze, O 14 : *hârke* ≤ *rake* ; Zottegem, O 117 : *arkə* ≤ *rikə*, *ri'ə* ; Halle, O 286 : *hark* ≤ *rĕk* (tweemaal). Hier werd dus overal de in de streek algemeen bekende benaming

mee opgegeven ; het is mogelijk dat, evenals in de *herak*-streek een differentiatie in de beteekenis plaats vond en dat *hark* alleen de tuin- of ijzeren hark aanduidt, doch de corresp. vermeldden dit eventueele verschil in de beteek. niet !

V. — Krab en var.

Krab te O. L. V. Waver, K 332 ; Bruggeneinde, K 300^a (\lesseqgtr *gritsel*, *griksel*) en Wolfsdonk, K 349^a (\lesseqgtr *gritsel*) ; — *krēbəkə* te Kasterlee, K 273 (\lesseqgtr *gritsel*) ; — *krabber* te Mol, K 276 (\lesseqgtr *rēk*) en Oolen, K 305 (\lesseqgtr *gritsel*) ; — *krabber* te Lichtaart, K 272 (\lesseqgtr *gritsel*) ; — *krabərəkə* te Kruishoutem, O 84 ; — *kravere* te Zele, I 258, (\lesseqgtr *rake*), het w. w. is hier *kraven*.

Drie corresp. maken een onderscheid : K 272 vermeldt : « *gritsel* ; voor droge bladeren alleen : *krabber* » ; — K 349^a : « *gritsel* ; voor droge blaren en strooisel : *krap* » ; — K 300^a : « *griksel*, soms *gritsel* : houten hark met twee rijen tanden (onder en boven) om te hooien, bladeren bijeen te rapen ; *krap*, *krab(b)eke* : hark met één rij tanden (van hout of van ijzer is onverschillig). De eerste twee corresp. bedoelen blijkbaar : de houten hark heet *gritsel* ; de ijzeren *krab* of *krabber*. Ook te K 300^a zal het gemaakte onderscheid wel zoo moeten opgevat worden, daar de houten hark gewoonlijk twee rijen tanden heeft, de ijzeren één enkele.

Krab, *krabber*, *krabbe(r)ke* zijn blijkbaar jonge formaties bij het w. w. *krabben*. Waarschijnlijk is het in een groot gedeelte der Antwerpsche Kempen bekend, doch enkel met de beteekenis « ijzeren hark ». Ook te Aarschot, P 25, hoorden we reeds het woord met deze beteek. gebruiken.

VI. — Overige Benamingen.

1. *Eegde* te Veurne, H 84 (\lesseqgtr *rakel* en *raakle*). DE BO vermeldt i. v. *eegde*: « hetzelfde als Holl. egge, KIL. eeghde, heghde, egghe. » — Misschien een verwarring van den corresp.? — Toch lezen we in het MNL. WDB.: « HOR. BELG. 7, 19: Rastrum, een *eegde*, een *griesele*. »

2. *Greep* werd opgegeven door Wervik, N 130 en Meenen, N 132 (*grieep* \lesseqgtr *rakel*, *rāklə*, *rake*). Waarschijnlijk vergissing van den corresp. Bij DE BO i. v. *greep* en *greepe*: « in 't Poper. een vork met 3 of 4 rechte tanden. Met een greep spreidt men het mest open op het land. »

3. *Sleeper* te Poperingen, N 67 (\lesseqgtr *rakel*) is een mogelijke jonge formatie bij het w. w. *sleeper*. Men « sleept » nl. de houten hark over den grond om het hooi bijeen te vergaren. Cfr. *krab(ber)* bij het w. w. *krabben* voor de ijzeren hark.

4. *Hakker* werd door een der corresp. uit Mol, K 276, ook opgegeven naast *rēk* en *krabber*. Wellicht wordt hiermee echter de hak bedoeld.

BESLUIT.

Bij het beschouwen van de kaart valt het onmiddellijk op dat het Oostvlaamsch en het Limburgsche *reek*-gebied daar liggen als twee stukken van een vroeger geheel, door jonge indringers van elkaar gescheiden. De veronderstelling ligt dus voor de hand dat vroeger, — later we zeggen zes eeuwen geleden, daar *griesele* reeds in 't mnl. voorkomt, — geheel Z.-Nederl. de hark aanduidde met een met *raak* verwant woord: Vlaanderen ten W. van de Schelde zegde *rake*, ten O. van de Schelde heerschte *reike*. Terwijl in West-Vl. bij het frequent. *rakelen* < *raken* een nieuwe langere vorm van het woord, nl. *rakel(e)* ontstond, werd *reike* uit Antwerpen-Brabant door twee indringers ver-

dreven : in het noorden straalde *rijf* van Antwerpen in alle richtingen uit ; we weten niet of te Antwerpen *rijf* uit het noorden werd ingevoerd en deze stad dus slechts de rol van secundair verspreidingscentrum speelde. In het zuiden veroverde *gritsel*, dat via w. w. *gritselen* < **gritsen*, **grutsen* uit het Waalsch *grugi* < ndl. *gruizen* kan stammen, van Leuven uit (?) een groot gedeelte van Brabant en het westelijk derde van Limburg. Misbezette *gritsel* alsdan een deel van het vroeger door *rijf* schien veroverde gebied : hierop wijzen nl. de *rijf*-relicten te P 15 en P 34^a.

Op de westelijke grens van het *gritsel*-gebied schijnen *reik* en *gritsel* in vrede naast elkaar te leven ; in het noorden en oosten echter schijnt *gritsel* nog te willen vooruitdringen. Boven Turnhout, K 237 en te Lommel, K 278, staat *gritsel* bij de Holl. grens : hier heeft *gritsel* zich tusschen *rijf* en *reik* weten in te dringen en waarschijnlijk zal *reik* wel heelemaal uit het oosten van Antwerpen verdreven worden. Te Mol, K 276, dat nog het subst. *reik* kent, wordt reeds het w. w. *yrtselā* gebruikt. Te Turnhout, K 237, hebben de twee mededingers, *rijf* en *gritsel*, een tijdelijk compromis gesloten : een corresp. meldt nl. «*gritsel* : in den hof (dus : ijzeren hark), *rijf* : houten hark. »

Slechts op een enkel ander front nemen we teekenen van strijd waar, nl. op de grens *rakel(e)*-*rake* : hier ontstond een waar menggebied in de streek Roeselare-Kortrijk-Meenen, waar de twee vormen haast even vaak voorkomen.

En *hark*? Het lijkt ons waarschijnlijk dat dit woord in Z.-Nederl. ooit meer verspreid is geweest dan nu, doch zijn juiste geschiedenis kunnen we uit onze tegenwoordige gegevens niet aflezen. Het kon bekend zijn in een gedeelte van Brabant (het Hageland?) voor den inval van *gritsel* ; door het nieuwe woord verdrongen, kon het zich slechts in een klein gebied handhaven met de beteekenis : ijzeren

hark. Enkele sporen in Oost-Vlaanderen schijnen er op te wijzen dat ook daar *hark* vroeger meer bekend is geweest.

In het zuiden en het oosten van de prov. Antwerpen hebben *krab*, *krabbe(r)ke*, jonge formaties bij het w. w. *krabben* een zekere bekendheid weten te verwerven, doch ook met de beteek. «ijzeren hark». In Oost-Vl. komen deze jonge benamingen insgelijks voor.

Leuven, Juni 1932.

De Hark in de Zuidnederlandsche Dialecten

▨ Gebied met "gritsel" = houten bark, "bersk" = ijzeren bark. ■ Plaatsen waar, naast de gewone benaming, ook "bark" bekend is.

◆ Plaatsen waar naast de gewone benaming, ook "krab(beke)", "krabber(ke)" bekend is met de beteek.: ijzeren bark.

